

Tieteen sukupuoli

Anne Ollila

Asiantuntijalausunnot ovat kiinnostavaa luettavaa, koska niissä kiteytetään tiedeyhteisöjen arvoja ja käsityksiä hyvästä tai huonosta tutkimuksesta. Samalla ne toimivat tärkeänä tiedepoliittisen vallankäytön välineenä. Sen vuoksi asiantuntijoilta odotetaan tasapuolista, kriittistä ja asiallista argumentaatiota. Mutta miten asiantuntijat valtaansa käyttävät? Ovatko he saamansa luottamustehtävän arvoisia?

Otan esimerkin Turun yliopistossa vasta tapahtuneesta kulttuurihistorian professorin virantäytöstä, sillä toinen asiantuntijalausunto on hieman yllättävää luettavaa. Lausunnon alkuosa on asiallinen ja korrekti, mutta siirtyessään arvioimaan kahta päähakijaa (joista toinen on mies ja toinen on nainen) asiantuntija vaihtaa argumentointitapaa. Tällöin kiinnostavaa on se, miten ero hakijoiden välillä tuotetaan ja kuinka se rakennetaan sukupuolittuneesti. Miespuolinen hakija (dosentti Heikki Mikkeli) saa erittäin positiivisen arvion, jossa kiitetään hänen laajaa lukeneisuuttaan ja korkeatasoista tutkimustaan. Naispuolisen hakija (dosentti Anne Ollila) saa huomattavasti negatiivisemmän arvion ja hänen tutkimuksensa määritellään sopivan lähinnä oppimateriaaliksi. Lopputulos on selkeä – on siis oppinut mies ja opettava nainen. Tämähän on se klisee ja stereotypia, jota muutama tiedeyhteisöjen jäsenet edelleen sinnikkäästi

toistavat: miehet edustavat tieteessä lahjakkuutta, innovatiivisuutta ja oppineisuutta; naisilta ei odoteta kiinnostavia teoreettisia ja metodologisia avauksia, mutta he voivat toimia opetustehtävissä ja tuottaa kelvollista opetusmateriaalia.

Tässä tapauksessa yllättävää on se, että kyseinen asiantuntija on itse nainen, professori Marja Tuominen. Naisprofessori ei siis välttämättä ole mitenkään kouliintunut huomaamaan sukupuolittuneita malleja ja diskursseja – eikä varsinkaan silloin, kun hän itse niitä tuottaa. Sen sijaan toisena asiantuntijana toiminut miesprofessori (Matti Peltonen) on omassa arviossaan huomattavasti tasapuolisempi ja asiallisempi.

Asiantuntijatehtäviin liittyy suuri valta ja vastuu. Sen vuoksi pitäisi tarkkaan harkita, kuinka tätä valtaa käytetään. Tiedeyhteisöjen kannattaisi puolestaan pohtia, halutaanko käyttää sellaisia asiantuntijoita, jotka selkeästi uusintavat sukupuolittuneita stereotypioita saadessaan mahdollisuuden tiedepoliittiseen vallankäyttöön.

Kyseessä on tietysti yksittäistapaus. Olen kuitenkin halunnut tuoda sen julkisuuteen, koska toivon, että tämän jälkeen yhdenkään naistutkijan ei enää tarvitsisi lukea noin banaalia argumentaatiota asiantuntijalausunnoissa.

Kirjoittaja toimii kulttuurihistorian professorina (ma) Turun yliopistossa